

Året for Absalons valg og indvielse til ærkebiskop i Lund.

af

O. A. Hovgård.

Er det i det hele taget utvivlsomt, at en rigtig kronologi er det absolut nødvendige grundlag for al sund og sand historieskrivning, så har det visselig også sit værd og sin interesse at drøfte og klare ovenstående, en så betydningsfuld begivenhed vedrørende spørgsmål, som er blevet forskælligt besvaret af nutidens historikere.

Hr. prof. Paludan-Müller foretrækker¹⁾ den af de ældre stadigt fulgte kronologi, som sætter Eskils fratrædelse (og Absalons valg) til 1177, og advarer mod den nye af Velschow opstillede, ifølge hvilken samme begivenhed skal være foregået 1178. «Et modbevis — siger han — som ikke kan føres på et par sider, forbeholdes til bedre lejlighed.»

Han har imidlertid ikke siden, såvidt jeg véd, funden denne lejlighed, men nogle år senere optoges sagen af hr. A. D. Jørgensen, som mener, at ikke blot Eskils fratrædelse og scenen i Lund (ved valget) foregik i 1177, men også,

---

¹⁾ Ny Kirkehist. Saml. III, 433.

rimeligvis i slutningen af året, Absalons iførelse af palliet, medens Velschow sætter denne til begyndelsen af 1179. Han begrundet denne mening i en kort anmærkning, som lyder saaledes¹⁾:

«Paludan-Müller hævder vistnok med rette dette år mod Velschows beregning. Det fremgår ikke blot af årbøgerne, men også af Saxes ord (— sendebuddene kom tilbage ved samme tid, som det store skisma endte, juli 1177, og legaten blev her vinteren over, efter at have udført sit hverv, p. 925 —) og af et brev hos Thorkelin (p. 44), der er udstedt af erkebisp A. samme år Knud blev konge i Skåne (1177). Knytlingasaga siger, men vistnok uden nærmere hjemmel, at han blev viet ved fastetid (altså 1178).»

Spørgsmålet er altså, om Absalon blev valgt og viet i 1177 eller i 1178—79. Da jeg hverken er bleven overbevist ved prof. Paludan-Müllers autoritet eller ved Jørgensens grunde, vil jeg søge at hævde Velschows mening og give den en fyldigere og rigtigere begrundelse. Der er næppe, tror jeg, noget årstal i vor middelalders historie, som lader sig bestemme med større sikkerhed.

I.

I slutningen af 14. bog fra «*Qua finita*» (p. 912—925) fortæller Saxe som følger:

«Strax efter Knuds bryllup ved begyndelsen af våren — *hieme finita* — havde ærkebiskop Eskil en samtale med kong Valdemar, hvori han åbenbarede denne sit inderlige ønske at nedlægge sit æmbede og tog det løfte af ham, som havde i sinde at rejse bort fra byen (Lund), at han ved næste

¹⁾ Ny Kirkehist. Saml. V, 21.

måneds begyndelse (*exacto mense*) vilde vende tilbage og føre med sig de (i anledning af brylluppet) forsamlede bisper og prælater, for at de ved deres nærværelse kunde give ikke blot hans frasigelse, men også valget¹⁾ af den nye ærkebiskop des større højtidelighed. Da Kongen havde indvilliget deri, fræmtrådte Eskil i mellemtiden på det sædvanlige landsting og kundgjorde sin beslutning at opgive sin værdighed. Ved tingets slutning kom Absalon tilbage fra Sælland og optoges gæstfrit i Eskils hus. Dagen efter vare ovennævnte bisper og prælater tidlig forsamlede i Laurentii domkirke tilligemed meget andet folk. Efterat Eskil i deres nærværelse havde ladet oplæse et paveligt brev, der gav ham tilladelse til at fratræde sit æmbede, nedlagde han dettes vigtigste insignier, ringen og staven, på altret og frasagde sig højtidelig sin værdighed. Derefter lod han oplæse et andet paveligt brev, hvorved der tilstodes ham ret til at udnævne sin efterfølger (*subrogandi antistitis arbitrium*), men denne ret, sagde han, vilde han overføre på dem, hvem ellers valgretten tilhørte (*quibus eligendi jus esse consverit*). Opfordret til idetmindste at give et råd, udpegede han efter nogen nølen Roskilde biskop Absalon til sin efterfølger, og ham gav da også samtlige vælgere, på Eskils opfordring, deres stemmer. Men Absalon gjorde indsigelser og appellerede til paven, og

¹⁾ Prof. Paludan-Müller siger (N. Kirkeh. S. III, 432): «Det er vildledende med Estrup o. fl. at tale om Absalons valg og indvielse til Lund.» Måske har han ret deri, men såmeget er vist, at Saxe ikke blot her, men også på en halv snes andre steder i dette stykke betegner den handling, der foregik i Lund efter Eskils frasigelse, som en valghandling, og ligeledes siger Knytlingasaga, at Absalon ved palliets iførelse blev indviet. Jeg har derfor ikke betænkt mig på i overskriften til denne afhandling at bruge de gængse og bekvæmme udtryk, som da ialfald ikke her synes at kunne vildlede.

forgæves søgte Eskil, også efter endt gudstjeneste, på forskellige måder at lokke ham til at opgive sin modstand. Efterat han dernæst havde givet såvel kongen og Absalon som sine venner gode foræringer, fræmskyndede han sin afrejse fra fædrelandet. Han drog over København til Slesvig, hvor han sagde endeligt farvel til kongen og Absalon. Derefter afgik fra kongen og Lund, fra Absalon og Roskilde sendebud til Rom, de første for at få valget bekræftet af paven, de siste for at få det omstødt.

Efterat stormændene imidlertid havde fejret påskefesten i Roskilde, blev Magnus påny grebet i forræderi og kastet i fængsel. Ved samme tid blev et skib med foræringer til Valdemar taget af sklaviske sørøvere, hvorfor denne i forening med Henrik Løve gjorde et tog imod dem, som varede et par måneder og endte i efteråret. Imidlertid ophørte det langvarige skisma i kirken, og i samme tid vendte såvel kongens som Absalons sendebud tilbage fra Rom med det glade budskab om curiets nådige dom: Absalon skulde overtage Lunds ærkebispedømme, men måtte fræmdeles vedblive at styre Roskilde stift. Og nu kom jo også den romerske legat Galandus. Han stævnedes Lunds gejstlighed til Roskilde og nødte der Absalon til at give sit minde til valget og modtage vælgernes troskabséd. En tid lang efter smykkede han ham i Lunds domkirke med palliet, og da han således havde fuldført sit hværv, vendte han, da vinteren var omme, tilbage til Rom.

Når man sammenholder de i begyndelsen af dette stykke opgivne tidsbestemmelser, er det klart, at brylluppet stod d. 25. marts eller strax efter, at Eskils fratredelse og Absalons valg foregik i begyndelsen af april på en søndag (ti Dagen iforvejen, tingdagen, faldt ifølge skånsk sædvane

på en lørdag) og endelig Eskils oprud lige efter, endnu i fasten, som også Knytlingasaga vidner¹⁾).

Medens kongen var på tog mod sklaverne (i avgust og september), ophørte skismaet fuldstændigt og i samme tid rejste sendemændene tilbage fra Rom. Man ser ikke tydeligt af Saxe, når de kom hjem, men rimeligvis var det, efterat toget var endt, hen i october. Heller ikke siger Saxe udtrykkeligt, om Galandus fulgte med dem og endnu i efteråret iførte Absalon palliet, eller om han først kom senere og indviiede Absalon i den påfølgende vinter. Det siste synes dog snarest at have været hans mening. Ordene *«veniens siquidem Galandus»* tyde på, at legaten kom særskilt og senere, og slutningsordene: *«Ita legatione-gesta, hybernias exactis Romam revertit»* fortolkes vistnok bedst ligesom ovenfor: da Galandus således (ved Absalons indvielse) havde fuldført sit hværv, vendte han efter udgangen af vinteren (af samme vinter) tilbage til Rom. Der synes ikke at kunne være gået lang tid hen mellem legatens fuldførelse af hværvet og hans bortrejse. Rigtignok uddrager Jørgensen af de samme ord hos Saxe den mening, at Galandus allerede i slutningen

¹⁾ Af denne siste bestemmelse følger, at det er rigtigt, når jeg her tager *«hieme finita»* i betydningen «efter 24. marts» og oversætter *«mense exacto»* ved «efter udgangen af måneden (den, man var i)». Vistnok kan *«hieme finita»* også betyde «efter 13. april», men hvis det her var meningen, skulde Eskils fratrædelse (i den følgende måned), i strid med Saxes bestemmelse være skét i begyndelsen af maj, altså efter påske. Af samme grund går det ikke med Hammerich (Dann. i Valdemarernes Tid s. 80) at gengive *«mense exacto»* ved «en måned efter», ti Eskil skulde isåfald være fratrædt tidligst d. 25. april, altså også efter påske, som aldrig kan falde senere og i årene 1177 og 1178 faldt d. 24. og 9. april. Desuden vilde det ikke være noget rimeligt forlangende af Eskil, at de nu forsamlede prælater skulde vente i Lund en hel måned eller være nødte til efter kort tids forløb atter at forlade deres hjem for at komme dertil.

af det foregående år overrakte Absalon palliet og derefter blev her »vinteren over«, men havde det været Saxes mening, vilde han vistnok have udtrykt sig anderledes; ordene »*Ita legatione-gesta*« er ikke en bestemmelse til »*hybern. exact.*«, men ligesom disse til »*revertit*«. At nu Jørgensens opfattelse er urigtig og min den rigtige, bekræftes desuden ikke blot af Knytlingasaga¹⁾, men også af den i dette stykke meget kyndige og pålidelige sællandske krønike, som under året 1201 siger, at Absalon døde d. 21. marts, efterat have været ærkebiskop i 23 år og 1 måned, hvoraf følger, at han blev ærkebisp d. 21. februar.

Det var almindelig skik i hin tid navnlig, som det synes, hos historikerne t. ex. Helmold, annalisterne o. s. fr. at begynde et nyt år med våren og regne vinteren med til det foregående år. Det måtte være naturligt for Saxe at følge denne skik, navnlig i Valdemars historie, idet krigstogene i almindelighed begyndte med våren, og det er da også utvivlsomt, at han virkelig har fulgt den²⁾ og det således, at året, ligesom våren, regnedes fra 25. marts, Marie bebudelsesdag (*dies incarnationis*). Der er da heller ikke i det her omhandlede stykke (*Qua finita*) mindste spor af, at han har regnet de deri fortalte begivenheder til forskælligt år, skønt valget foregik i april, indvielsen i februar; det omfatter og er af Saxe henstillet som et fuldstændigt »*annus ab incarnatione domini*«. Spørgsmålet er altså: i hvilket år eller, efter vor regning, i hvilke to på hinanden følgende år faldt de omhandlede begivenheder?

¹⁾ — ok var hann vigðr um fœstu.

²⁾ Når han t. ex. sætter Knuds fødsel til slutningen af året 1162, mener han dermed begyndelsen (vinteren) af vort år 1163.

II.

Som bevis for, at Absalons valg og indvielse faldt i 1177, fræmfores, som ovenfor sagt, Absalons brev hos Thorkelin. Dette brev, som begynder således: «Absalon, af guds nåde ærkebiskop i Lund, pavens legat, Danmarks og Sveriges primas til nærværende og tilkommende», giver en af vidner, deriblandt kong Knud, kong Valdemars søn, bekræftet beretning om en strid mellem nogle mænd af Fartusaherred (i Halland) og brødrene af Esrom om besiddelsesretten til nogle i samme herred liggende skove. Kong Valdemar, for hvem sagen blev bragt, kendte for ret: brødrene skulde med ed bekræfte at have købt disse skove af de retlige besiddere og efter aflagt ed for bestandig have dem i eje. Eden blev aflagt i overværelse af kong Knud, og fornævnte skove af denne selv derefter tildømte brødrene. Brevet slutter således: «Dette er skrevet i Herrens år 1182, i hvilket også kong Knud selv af sin fader blev sat til fyrste i Halland.

Som man ser, vidner brevet i sin nuværende skikkelse ikke for, at Absalon var ærkebiskop i 1177; men på grund af, at mange årbøger¹⁾ sige, at Knud allerede i det år blev konge i Halland, har Thorkelin og efter ham A. D. Jørgensen formodet, at også brevet oprindeligt må have haft 1177, og at det overleverede årstal 1182 (MCLXXXII) er opstået ved forseelse af en senere afskriver, som satte X for V.

Hvis denne hypothese skulde være rigtig (jeg vil et øjeblik forudsætte det), beviser den dog ikke, hvad den efter Jørgensens mening skal bevise. Knud kan nemlig ikke

¹⁾ *Annales Lundenses*, *ann. Ryenses* og 5 andre, som slutte sig til den siste.

have fået land at styre eller i det hele have udøvet en myndig mands ret førend i slutningen af vinteren 1178, ti først da fyldte han sit 15. år. Hvis der altså har stået i brevet, at han *anno domini* 1177 blev herre i Halland og (i kraft deraf) optrådte som dommer i den deri omhandlede sag og som vidne ved dets udstedelse, så kan meningen kun være den, at det skete i slutningen af *annus ab incarn. domini* 1177 d. e. i slutningen af vinteren 1178. Brevet vidner således kun, at Absalon på den tid var fungerende ærkebiskop, men det siger ikke, hvortænge han havde været det, og kan ikke bevise, at han allerede var det i slutningen af vort år 1177, ikke heller omstøde den ovenfor vundne tidsbestemmelse, at Absalon fik palliet d. 21. februar.

Men det er meget tvivlsomt, om Thorkelins hypotese er rigtig og følgelig, om brevet i det hele taget har nogen værdi som vidne i denne sag. Når annalerne sige, at Knud fik Halland i 1177, brevet derimod (med den overleverede læsemåde), at det var i 1182, så må enten det ene eller det andet årstal være urigtigt, og man tør ikke uden videre påstå, at brevet har uret, blot fordi det står ene imod de mange. Rigtignok er det muligt, at brevets 1182 hidrorer fra en senere afskriver, som har læst fejl (X for V), mens annalerne ganske vist må antages fra først af, ligesom nu, at have haft 1177¹⁾; men på den anden side er det dog også muligt, at årbøgerne have taget deres årstal af et ældre skrift, som allerede var forvansket eller utydeligt i dette punct, og da det ligeså vel fattes os på midler til at bevise, at brevet er uforvansket, som at kildekriftet til årbøgerne har været det, have vi forsåvidt ingen grund til at

¹⁾ De yngre, som tildels ere udskrevne af den ene af de ældre, vidne i den henseende for disse.

skænke disse større tiltro end hint. Imidlertid er det dog ikke nødvendigt for os at blive stående derved, ti der er endnu en udvej til afgørelse. Medens det næmlig ingenlunde tør antages, at Absalon skulde have skrevet eller ladet skrive et urigtigt årstal under et af ham selv udfærdiget og af vidner bekræftet document, er der intet til hinder for, at fejlen kan være udgået fra de over 100 år senere levende annalister (eller rettere fra én af dem, som da de andre have fulgt), ja, det er endog højst rimeligt, da de jo så tit have gjort sig skyldige i store og grove fejltagelser i fortidens historie. De, som t. ex. ere enige om at sætte en så mærkelig begivenhed som Arkons indtagelse til et bevislig urigtigt år (1170 for 1168), de, som begå den endnu mærkeligere fejl at henføre til Valdemar d. førstes møde med Frederik Rødkæg (1181), hvad der gælder om Valdemar Sejrs overenskomst med Frederik d. anden (1214)¹⁾, de kan også have henført Knuds belening med Halland til 1177 istedenfor til 1182. Det kan tænkes at være gået til på den måde, at, da de så, at Knud i 1177 fik Skåne, og de derhos fra anden side vidste, at han også engang var bleven belenet med Halland, have de troet, at dette skete samtidigt med hint, især da begge landskaber ellers i flere henseender plejede at følges ad. Denne formodning om fejlens oprindelse bliver sandsynlig ved en nøjere sammenholdelse af brevet og årbøgernes lydende. Brevet siger: «— i Herrens år 1182, i hvilket også kong Knud af sin fader blev sat til fyrste i Halland»²⁾; i årbøgerne derimod hedder det: «1177 blev Knud konge over Skåne og Halland». Denne

¹⁾ Ryårbogen og nogle andre.

²⁾ — *anno domini 1182, quo et ipsi (sic) rex Kanutus a patre suo princeps Hallandiæ constitutus est.*

forskællighed mellem begge (foruden i årstallet) er måske ikke så uvæsenlig, som det ved første øjekast kunde synes.

For at sikre tronfølgen og derved forebygge tronstridigheder og rigets og magtens deling fik Valdemar allerede i året 1163¹⁾ hæren til at give sin søn Knud kongenavn og lod ham siden i hans 8. år (1170)²⁾ krone som konge. Meningen dermed var kun den at betegne ham som den retmæssige tronfølger, som den, man havde at holde sig til, hvis noget tilstødte Valdemar, ikke at han i sin tid skulde dele kongemagten og riget med faderen. Knud kan, som følge deraf, ikke i 1177 være bleven gjort til konge i Skåne og Halland hværken af navn, da han jo iforvejen var konge, ikke heller til virkelig, regerende konge, ti dette havde jo været en deling af riget, som man den gang umulig kan have villet og som vilde have været en så betydningsfuld begivenhed, at Saxe næppe vilde have undladt at omtale den. Derimod er der intet til hinder for, at han i 1177, da han blev myndig, kan have fået land til len af sin fader, hvad enten han nu selv skulde styre det eller blot nyde indtægten af det som apanagelen. Årbogernes udtryk *«rex»* må da være urigtigt, medens brevets *«rex Kanutus princeps const.»*, som man kunde vente i et samtidigt document, betegner det rette forhold, ti *princeps* synes netop dengang at have været det sædvanlige udtryk for en lensmand af kongeslægt³⁾. Denne brevets correcthed og annalernes unøjagtighed i udtrykket taler for, at hint også i henseende til årstallet har ret ligeoverfor disse.

Da det dermed vel ikke er bevist, men er blevet højst

¹⁾ *Saxo* p. 805.

²⁾ *Saxo* p. 847.

³⁾ Da således kong Tetislav ved Ryø undertvingelse var bleven dansk vasal, kalder Saxe ham ikke længere *rex*, men netop *princeps*.

rimeligt, at Knud blev belenet med Halland ikke i 1177, men først i 1182, så er brevet ikke længere noget brugbart vidne for, at Absalon var ærkebiskop allerede i 1177. Jeg vil nu undersøge, hvorvidt andre kildeskrifter vidne derfor eller ikke.

III.

Skønt Saxe aldrig udtrykkelig bestemmer begivenhedernes afstand fra Christi fødsel, er det dog ikke vanskeligt at finde, hvilket år han her har ment; det fræmgår utvivlsomt af den stilling, hvori han sætter Absalons valg og indvielse til andre nærliggende begivenheder, hvis år andensteds fra er bekendt.

Eftersom der ikke i denne del af Saxes 14. bog, således som andensteds, er noget som helst spor af omsætning, indskydelse eller borttagelse af et eller flere års historie, har Saxe selv utvivlsomt stillet Absalons valg og indvielse (som også de andre i samme stykke omtalte begivenheder) til året efter det, hvori Sverre først optrådte mod Erling Skakke og hans søn, og til det fjerde år forud for det, hvori kong Valdemar døde. Da nu Sverre ifølge Snorres og de islandske annalers vidnesbyrd optrådte i 1177, og da det efter danske og fræmmede forfatteres udsagn står fast, at Valdemar døde 1182, så må også Saxe have mént, at Absalon blev valgt og indsat i 1178 (*annus ab incarn.*). Til samme resultat komme vi ved nøjere eftersyn af stykket «*Qua finita*».

Saxe sætter jo næmlig deri, for det første, Absalons valg til den vår, hvori Knud Valdemars søn havde bryllup. Men da Knud, som ovenfor sagt, først blev myndig (fyldte sit 15. år) i vinteren 1178 og efter al rimelighed ikke har haft bryllup forinden, må Saxe også have mént, at valget foregik ikke i våren 1177, men i våren 1178.

Ligeledes sætter Saxe valget og indsættelsen til samme år som skismaets fuldstændige ophør. Men nu, siger man, endte det store skisma ved freden mellem kejser og pave i Venezia i juli 1177¹⁾, følgelig vidner også Saxe her, at valget og indsættelsen fandt sted i det år. Denne slutning vilde være rigtig, hvis udtrykkene «freden i Venezia» og «skismaets ophør» i betydning faldt sammen; men derimod har allerede Velschow gjort indsigelse²⁾ og, jeg tror, med fuld ret. Da hans mening imidlertid ikke har vunden almindelig tilslutning (vistnok kun fordi hans begrundelse er så kortfattet og holdt i så stor almindelighed, at det kunde se ud, som om han blot har søgt en udvej for at slippe bort fra 1177), vil jeg betragte sagen lidt nøjere.

Da pave Hadrian døde d. 1. sept. 1159, kunde kardinalerne ikke blive enige om valget af en ny pave: flertallet valgte kardinal Roland (Alexander d. 3.), men de kejserligsindede kardinaler opstillede imod ham Octavian (Victor), og således begyndte et skisma, der, næret ved kejserens medhold og Tyskernes vildfarelse, som Saxe siger, i en række af år bragte splid og forvirring i den katolske kristenhed, idet kejser Frederik Rødkæg opstillede og forsvarede den ene modpave efter den anden mod Alexander. Først efter nederlaget ved Legnano blev han stemt for fred, og den kom da også omsider istand i Venezia d. 1. august 1177. Alexander løste bannet, som hidtil havde hvilet på kejseren, og denne tilstod sin vildfarelse, godkendte Alexander som kirkens overhoved og opgav den daværende modpave Kalixtus's sag. Budskabet om denne begivenhed, der syntes det samme som genoprettelsen af den længselsfuldt imødesete

¹⁾ *Arnold., chron. Slavor.* III, 17.

²⁾ *Saxo* pag. 925.

kirkefred, hilstes med glæde allevegne i kristenheden; kun Kalixtus vilde ikke bøje sig og holdt sig en tid lang i Rom, trodsende kejserens vilje. Men af frygt for dennes vrede turde Romerne dog ikke længe fræmture i deres modstand. De sendte bud til Alexander og forligede sig med ham, og d. 12. marts 1178 kunde han under folkets jubel holde sit indtog i Vaticanet efter 10 års landflygtighed. Kalixtus forlod Rom, men fandt tilflugt og støtte hos landadelen og stadpræfecten Johannes. Modstanden blev dog kun kortvarig, ti da den kejserlige hærøverste Kristian af Mainz truende nærmede sig, så Johannes sig nødt til underkastelse, og da måtte også Kalixtus selv anse sin sag for tabt. Den 9. avgust 1178 ydmygede han sig, afsvor skismaet og hylkede Alexander som kirkens eneste og rette overhyrde.

Det fræmgår af denne flygtige skildring, at, ligesom skismaet havde sin oprindelse fra modsætningen mellem pave og kejser og siden blev næret og vedligeholdt netop ved denne modsætning, således kunde det også betragtes som væsenlig ophørt, såsnart som Alexander og Frederik havde sluttet fred, ti der var ingen rimelighed for, at Kalixtus skulde kunne holde sig uden kejserens bistand og endnu mindre imod hans vilje. Det er således let at forstå, om man allerede dengang, ligesom nogle nutildags, have regnet freden i Venezia som énsbetydende med udjævningen a kirkespliden. Men på den anden side er det da også klart, at denne endnu vedvarede en stund efter den nævnte fred og egentlig ikke var udjævnet, førend Kalixtus var fortrængt fra Rom, havde afsvoret skismaet og hyldet Alexander.

Man ser allerede deraf, at det slet ikke er nødvendigt, ja ikke engang rimeligt, at Saxe, når han taler om skismaets ophør, dermed skulde have tænkt på freden i Venezia, og

tage vi hans ord¹⁾ samt omgivelserne, de stå i, lidt nøjere i øjesyn, viser det sig utvetydigt, at han virkelig heller ikke har gjort det; det synes vanskeligere at mistyde dem end at forstå dem.

Hvad Saxe har mént med skismaets ophør, fræmgår for det første deraf, at han sætter det samtidigt med Valdemars tog mod Sklaverne og med sendemændenes hjemrejse fra Rom. Da dette tog næmlig foregik i avgust—september, men freden i Venezia allerede sluttedes i juli, og da Saxes ord forudsætte, at paven var i Rom, såvel da sendemændene afgik fra hjemmet (Saxo p. 918), som da de rejste tilbage²⁾, men han slet ikke var der i 1177 og først kom dertil i marts 1178, så kan Saxe med skismaets ophør ikke have tænkt på freden mellem kejser og pave, men må have ment kirkefredens fuldstændige genoprettelse ved Kalixtus's underkastelse d. 29. avgust 1178.

Dette bestyrkes dernæst ved selve de ord, Saxe bruger om udjævnningen af kirkespliden. Hvis han næmlig virkelig havde tænkt på freden i Venezia, der allevegne gjorde så

¹⁾ Saxo p. 924—25: *Ea tempestate (under Valdemars krigstog mod Sklaverne) Romani schismatis controversia, astipulante Cæsare — alita, veri pontificis Alexandri pedibus proculcata succubuit dividuumque ecclesie statum catholicæ concordie vinculum colligavit. Quo in tempore legati — Roma regressi, lato patriam nuntio compleverunt.*

²⁾ Man har ikke lov til at antage, at der i udtrykket *•Roma regressi•* eller i *•Romam mittuntur•* ikke ligger andet end: vendte tilbage fra paven, sendes til paven. Man måtte isåfald kunne påvise, at Saxe andensteds har udtrykt sig så unejagtigt; men det kan man uden al tvivl ikke. Når han p. 846 om de bud, som Valdemar sendte til paven i 1168 eller 1169, i hvilke år Alexander ikke opholdt sig i Rom, men i Benevent, siger således: *•legati regis, quos Romam transmiserat (ikke miserat)•*, så har han netop udtrykt sig correct, ti *transmittere Romam* betyder ikke *•sende til Rom•*, men *•sende over, hinsides Rom•* (til Benevent).

stor opsigt og vakte så stor glæde, skulde man have ventet. at han, ligesom t. ex. de islandske årbøger, udtrykkelig havde nævnt den, men uagtet han vistnok bruger mange ord, er der ikke et eneste, som ligefræm tyder derpå hverken i den første sætning (som dog måske ved ordene *astipulante Cæs. — alita*, men ialfald kun svagt og indirecte henpeger til ophøret af kejserens understøttelse af modpaven og derved til freden mellem ham og Alexander), ikke heller, ja endnu mindre i den anden (— og den katholske enigheds bånd omslyngede atter den hidtil splidagtige kirke), medens begge sætninger udmærket passe om hvad der skete i august 1178.

Man har ikke så sjælden bebrejdet Saxe overvættes ordrigdom i forbindelse med uklarhed og ubestemthed — jeg tror, ikke altid med rette¹⁾. Hvis hans ytringer om kirkefreden virkelig sigtede til freden i Venezia, vilde denne bebrejdelse vistnok her være vel grundet; men det har nu vist sig, at, om de end uden skade kunde været mere kortfattede, udtrykke de dog klart og tydeligt, hvad de skal udtrykke.

¹⁾ Når Jørgensen m. h. t. Eskils næstsidsste rejse i 1176 (s. Saxo p. 890 o. f.) siger, at Saxes ord her ere fyldige nok, men mangle bestemthed (N. Kirkeh. Saml. V, 8), så har han vistnok fuldkommen ret deri (forsåvidtsom man ikke af Saxes ord ser, hvad det egentlig var, som gjorde Eskil opholdet i hjemmet så pinligt), såvelsom også i sin formodning, at Eskils bortrejse dengang må forklares af den modstand, han mødte hos Skåningerne i anledning af den i 1174 vedtagne kirkelov og tiendens indførelse; men ubestemtheden er dog næppe Saxes skyld, ti, som jeg har påvist (Hist. Tidsskr. IV, 2), har hans værk netop lige foran oprindelig indeholdt et nu bortkommet stykke (rimeligvis et par blade) om tiden fra sommeren 1171 til sommeren 1176, som bl. a. udentvivl også har omtalt vedtagelsen af både den sællandske kirkelov og af den skånske samt den mod sistnævnte snart fræmtrædende misfornejelse og derved stillet hans paafølgende ord om Eskils bortrejse i behørigt lys.

Det synes næsten som om Saxe, efter at have sagt: »på den tid hørte kirkespliden op«, er bleven bange for, at man skulde tro, at han dermed sigtede til freden mellem pave og kejser, og derfor skyndte sig at tilføje den positive bestemmelse (— og den katholske enighed i kirken blev således genoprettet), som dog umuligt kunde udtydes om hin fred.

Man har, som jeg ovenfor sagde, beråbt sig på Arnold fra Lybæk som vidne for, at skismaet ophørte ved freden mellem kejser og pave i året 1177, samt at Henrik på den tid havde begyndt krig mod Sklaverne (i forbindelse med Valdemar) og netop var ved at belejre Dymin. Men ser man nøjere på hans ord¹⁾, kulkaste de ikke Saxes vidnesbyrd, at begge dele (såvelsom Absalons valg og indvielse) skete i 1178. Medens næmlig Saxe nærmest har den endelige oprettelse af kirkefreden for øje, taler Arnold om stridens successive udjævning fra dennes begyndelse ved freden mellem kejser og pave (og nærmest dertil sigte ordene: *an. inc. 1177 — orta est dies exult.*) til dens fuldstændige gennemførelse. Han kan have ment og har haft ret til at mene, at ikke blot freden i Venezia, men også Alexanders indtog i Rom d. 12. marts (*coadunata est eccl. sub Alex.*) foregik *anno incarn. 1177*, men han siger ikke, at det siste led i stridens udjævning, Kalixtus's underkastelse (*fact. est — unus pastor*), også faldt i 1177, og han har heller ikke kunnet mene det, siden han siger, at skismaet, som begyndte i 1159, varede i 20 år, altså først endte i 1178.

¹⁾ Chron. Slavor. III, 17: *Anno igitur incarnationis domini 1177 — orta est — dies exultationis — cessante schismate, quod viginti annos ecclesiam dissipaverat, et facta est pax inter regnum et sacerdotium et unitas in sede apostolica, et coadunata est ecclesia sub Alexandro, et factum est unum ovile et unus pastor.*

Deraf følger også, at, når Arnold, efter at have omtalt skismaets ophør og begivenheder, som sluttede sig dertil, siger således: «I disse dage belejrede Henrik Dymin», har han ikke, som man har ment, stillet denne krig til 1177, men, ligesom Saxe, til 1178.

IV.

Udtrykkeligt opgives årstallet for Absalons valg og indvielse ikke af et eneste samtidigt vidne (ti Absalons brev hos Thorkelin er, som ovenfor vist, uden værd og vægt i denne sag), men kun af annalisterne (danske og islandske), som alle skreve idetmindste 100 år senere, men vistnok have taget deres efterretninger udaf ældre, samtidige optegnelser, ofte af hinanden indbyrdes.

Kun en eneste af årbøgerne (*anonymi chr. dan.-svecicum*) nævner Absalons valg (*subrogatio*), og det er ganske naturligt, siden det ikke, navnlig også på grund af Absalons indsigelse, havde afgørende betydning. På denne mangel rådes der imidlertid bod derved, at både den nævnte årbog og flere andre nævne Eskils endelige bortrejse, som jo skete strax efter. Men deres vidnesbyrd ere i strid indbyrdes, idet nogle af dem sætte denne begivenhed til 1177, andre til 1178. For 1177 vidne følgende 6: 1) *chr. dan.* 1074—1219, 2) *chr. Sialand.*, 3) *ann. Lund. (Esrom.)*, 4) *an. chr. Nestv.*, 5) *an. chr. dan.-svecic.*, 6) *chr. Petri Olai*, foruden de islandske årbøger. For 1178 vidne: 1) *chr. Erics regis (Ryens.)*, 2) *chr. rer. mem.*, 3) *chr. dan.-svec.* (til 1263), 4) *ann. Wisbyens.*, 5) *breve chr.* 1095—1195, [6) *chr. Laurentii Straliü*]. I den første række er de tre gode og gamle, i den anden er der også et par gode, og, om man end måske kan sige, at hele denne række kun udgør én stemme, eftersom alle led i den ere mer eller mindre afhængige af Ryårbogen, så

får den på den anden side særlig vægt derved, at Ryårbogen og et par af de andre til onsd. d. 13. sept. i samme år, som Eskil rejste bort, henføre en solformørkelse, der ganske vist indtraf i 1178. Således stå de to rækker ligeoverfor hinanden med omtrent samme vægt, så at det synes ligeså betænkeligt at forkaste den ene som at forkaste den anden. Vi må se til at forsone dem, og det lader sig da også gøre på to måder, idet vi antage, at de have begyndt året fra forskellige puncter.* Det er ikke umuligt, at årbøgerne i siste række (Ryårb. o. s. fr.) have regnet året fra 25. marts eller 9 måneder og 7 dage før vor tidsregning, så at deres 1178, omfattende tiden fra 25. marts 1177 til 24. marts 1178, her, da Eskil rejste bort i begyndelsen af april, er det samme, som vi og årbøgerne af første række kalde 1177. Men denne regnemåde, som i det hele var usædvanlig, findes næppe i noget dansk skrift fra d. 12. og 13. århundrede, og da resultatet desuden strider mod Saxes vidnesbyrd, er det langt rimeligere, at forfatterne til første række (*chr. dan.*, *chr. Sial.*, *chr. Lund.*) eller den ældre forfatter, som de have taget denne notits fra, her have regnet året til dagen før påske¹⁾, så at deres 1177 (begyndelsen af april, endnu i fasten) betyder vort og de andre årbøgers 1178. I dette års vår altså må ifølge alle annalers vidnesbyrd Eskils bortrejse og følgelig også Absalons valg være foregået.

Der er ikke et eneste vidne for, at Absalons indvielse ved Galandus skete i 1177; derimod sige de is-

¹⁾ Når *chr. Lund.* siger, at Vald. II døde torsdagen d. 28. marts (St. Benedicts dag) 1240, har den regnet året til påske og mént hvad vi, ligesom de andre årbøger, kalde 1241, ti i det år (ikke i 1240) faldt d. 28. marts på en torsdag. Den sæll. Krønneke har rigtignok her 1241, men kan med hensyn til en begivenhed i Vald. d. forstes tid have øst af et ældre skrift, hvori året regnedes til påske.

landske årbøger, at han fik palliet, og 5 danske¹⁾, at han blev ærkebiskop i 1178. At de siste dermed ikke have sigtet til valget, men til indvielsen, er utvivlsomt, ti selv om man ellers har kaldt en mand ærkebiskop, mens han endnu kun var udvalgt, har næppe nogen kunnet gøre det i dette tilfælde, da Absalon jo ikke havde godkendt valget, og dertil kommer, at, når et par af de nævnte årbøger²⁾ sige, at Eskil rejste bort i 1177, og at Absalon blev ærkebiskop i 1178, må de ved den siste bemærkning have tænkt paa hans indvielse, da de ellers måtte have stillet den til 1177 forud for den om Eskils bortrejse. Men da nu valget foregik i fasten 1178, og indvielsen rum tid efter ligeledes i fasten (også ifølge den sællandske kronikes vidnesbyrd), må annalisternes 1178, ligesom Saxes, her omfatte den følgende vinter og være det samme, som vi kalde 1179.

Det står således fast ved alle brugbare vidners, navnlig Saxes og annalisternes samstemmende vidnesbyrd, at Absalon blev valgt søndagen d. 2. april, indviet onsdagen d. 21. februar *anno ab incarnatione domini* 1178 d. e. (efter vor regning) 1178—1179, og derved er da også Thorkelins hypothese (vedrørende årstallet i Absalons brev), hvis rigtighed ovenfor måtte kaldes tvivlsom, nu fuldstændig kuldkastet, ti det er umuligt, at Absalon skulde have kaldt sig selv ærkebiskop og være optrådt som sådan et år, førend han virkelig blev det. Brevets årstal 1182 er da utvivlsomt det rette: først da blev Knud belenet med Halland, måske i anledning af det året iforvejen dæmpede skånske oprør, hvori også Hallænderne toge del (*Saxo* p. 943), og rimeligvis — at slutte af udtrykket *anno domini* — i tiden fra 25. dec. 81 til 12.

¹⁾ *Chron. Sial., calend. Nestv., ann. Ryens., chr. rer. mem., an. chr. Nestv.*

²⁾ *Chron. Sial. og an. chr. Nestv.*

maj 82, Valdemars dødsdag. — At annalernes notits i sin helhed skulde være falsk, er dog ikke dermed afgjort; »*Hollandia*» må vistnok stryges, men det er ikke nødvendigt også at stryge »*Scania*» og henføre også det til 1182, ti hvis Knud i det år også var bleven fyrste i dette landskab, vilde brevet uden tvivl have nævnt det, og det er desuden ganske rimeligt, at Knud har fået et len i 1177 (d. e. i vinteren 1178), da han indtrådte i sine myndige år og strax efter havde bryllup.